

Recenzii

sacru până când acesta își relevă toată seva care va fi apoi transpusă în gând, cuvânt sau faptă luminoasă. Miza acestora este indirect nepătimirea sau stingerea oricărei tulburări care i-au putea priva de întâlnirea cu Dumnezeu. De aceea, apoftegemele pot fi văzute ca glose practice ale Evangheliei, cu un tâlc atât de evident pentru contemporanii alcătuirii acestei colecții, dar de multe ori de nepriceput pentru creștinii secolului XXI.

Astăzi, o lectură a Patericului îi poate deruta mai ales pe cititorii care iau contact pentru prima dată cu Apofetegmele părinților, fiind contrariați de stilul laconic, de exuberanța sau chiar excentricitatea asceților, dar prin intermediul acestor „reflecții citadine” pot afla înțelege mai lesne adevăratele exigențe ale viețuirii pe un drum al autocunoașterii. Din acest punct de vedere aș îndrăzni să spun că acest volum nu este atât despre singurătate, cât despre maturizare: despre maturizarea asceților și (re)găsirea lor în sine, dar în același timp despre maturizarea autorului, care reușește să extragă esența zicerii sau a episodului abordat, fără a se pierde în detalii inutile. Interpretând și actualizând scrierile ascetice, lucrarea domnului Paul Siladi se înscrie în tematica volumelor lui John Mack (Cale către cer – O tâlcuire pentru cei din lume a „Scării” Sf. Ioan Scărarul) sau Tito Colliander (Calea asceților) și oferă sub forma unei lecturi reconfortante etaloane contemporane ale ortodoxiei și ortopraxiei.

Asist. Dr. Dragoș Boicu

Elisabeth Bach, Angela Berlis, Siegfried J. Thuringer (editori), *Ignaz von Döllinger zum 125. Todestag. Spurensuche. Schlaglichter auf ein aussergewöhnliches Leben*, München, 2015, 186 pp., cu numeroase ilustrații, ISBN 978-3-934610-88-0

Acest volum a fost publicat în anul 2015 spre a marca împlinirea a 125 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Ignaz (Ignațiu) von Döllinger, născut la 10 ianuarie 1890, considerat cel mai mare istoric bisericesc al vremii sale și cel mai important părinte spiritual al mișcării vechi-catolice care s-a opus deciziilor Conciliului Vatican I și care a devenit ceea ce astăzi cunoaștem sub numele de Biserica Veche-Catolică. Cuprinde cuvântările rostite cu ocazia festivităților organizate la München în ianuarie 2015 pentru a marca această aniversare.

Volumul este introdus de către Siegfried J. Thuringer, preot al comunității vechi-catolice Sf. Willibrard din München (p. 1-4) care a găzduit evenimentul. După ”Cuvântul de salut” al episcopului Dr. Matthias Ring, al episcopiei vechi-catolice din Germania (p. 5-7) și descrierea, de către Dr. Elisabeth Bach, fostă bibliotecară a comunității vechi-catolice Sf. Willibrard din München, a unei plimbări prin oraș în cadrul căreia participanții au vizitat câteva locuri legate de viața lui Ignaz von Döllinger (biserica Sf. Nicolae, grădina engleză, Universitatea Ludwig-Maximilian, Biblioteca Bavareză de Stat, casa memorială a lui Ignaz von Döllinger, biserica teatină, Academia bavareză de științe și în final mormântul lui Ignaz von Döllinger din Cimitirul sudic vechi), p. 10-42, volumul publică textul prelegerii principale rostite cu acea ocazie de Prof. Angela Berlis, actualmente decan al Facultății de Teologie din Berna, cu titlul *Privind înapoi: De la patul de moarte al lui Döllinger spre viața lui* (p. 43-100). Berlis începe prezentarea de la sfârșitul vieții lui

Döllinger, evidențiind impresii despre personalitatea lui întâlnite la cei din jurul său, dar mai ales evoluția gândirii lui, analizându-i opera și citându-l în repetate rânduri. Studiul lui Berlis aduce o serie de informații inedite despre Döllinger și contribuția lui ca lider bisericesc, precum și ca istoric bisericesc. Berlis a împărțit viața lui Döllinger în trei faze: 1799-1826, de la nașterea sa la Bamberg până la sfârșitul activității sale ca profesor de istorie bisericească și drept canonic la Aschaffenburg; 1826 – 1861, de la începutul activității sale ca profesor la München, mai întâi ca profesor extraordinar (1826-1827), iar apoi ca profesor ordinar (din 1827), până la începutul abordării unor chestiuni politico-bisericești de mare urgență; 1861-1890, restul vieții sale, care include separarea de Biserica Romano-Catolică, al doilea mandat ca rector al Universității München și președinția Academiei Bavareze de Științe (din 1873 până la moartea sa).

Al doilea studiu este semnat de Erentrud Kraft, teolog și germanist, și poartă titlul *Biserica Sf. Pavel din Frankfurt, anul 1848 și Döllinger* (p. 102-110). Pe lângă o scurtă istorie a acestei biserici, acest studiu se ocupă de contribuția lui Döllinger la formularea unui articol constituțional aprobat în 1848 și discutat într-o întâlnire care a avut loc în această biserică. Articolul prevedea mai multe drepturi menite să garanteze libertatea și integritatea persoanei umane, anume abolirea pedepsei cu moartea și a altor pedepse umiltoare, libertatea de opinie, dreptul la liberă asociere, secretul corespondenței și dreptul la petiție.

Hubert Huppertz, filolog și teolog, fost consilier al Episcopiei vechi-catolice din Germania a contribuit cu un studiu despre *Importanța lui Döllinger pentru mișcarea ecumenică* (p. 111-136). Autorul identifică următoarele faze în evoluția gândirii döllingeriene despre unitatea creștină: 1823-1848, faza polemică; autorul a scris lucrări despre schisma dintre Răsărit și Apus, atribuind vina exclusiv ortodocșilor. De asemenea Reforma din Apusul Europei a fost percepută ca o decadență a creștinismului; 1849-1861 faza controverselor teologice atât cu teologi anglicani cât și evanghelici germani, în care Döllinger își arată capacitatea sa de a dialoga teologic și de a-și nuanța poziția; faza irenică, începând cu 1863, care cuprinde mai multe sub-faze legate mai ales de încercările de reunificare (între gruparea lui Döllinger separată de Biserica Romano-Catolică după Vatican I și protestanți).

Rudolf Bulin, istoric bisericesc și arhivar, a scris despre *Respingerea antisemitismului de către Döllinger* (p. 137-170). Studiul prezintă atitudinea lui Döllinger de a respinge antisemitismul, de altfel puternic prezent în vremea sa în întreaga Europă, inclusiv în unele cercuri catolice și protestante.

Ewald Kessler, teolog, istoric și arhivar al Universității Heidelberg, a scris un studiu despre *O cuvântare memorială a lui Döllinger despre Herzogul Max din Bavaria* p. 171-180, rostită în calitate de președinte al Academiei Bavareze de Științe. Există trei volume cu astfel de cuvântări rostite de Döllinger în calitate de președinte al înaltului for academic bavarez. Astfel de prelegeri, de o erudiție deosebită, atrăgeau atenția presei vremii.

Volumul se încheie cu o schiță a vieții lui Döllinger (p. 181-182). Întreg volumul este presărat cu numeroase fotografii reprezentând portrete din diferite faze ale vieții lui Ignaz von Döllinger, clădiri și biserici legate de viața lui, fotografii ale volumelor lui, fragmente din operele lui Döllinger, citate din operele döllingeriene în chenar, fotografii

Recenzii

ale unor personalități ale vremii care au avut contact cu Döllinger etc. Condițiile grafice ale volumului sunt excelente.

Prezentul volum prezintă interes pentru ortodocși întrucât este dedicat unuia dintre întemeietorii Bisericii Vechi-Catolice. Această Biserică a fost foarte apropiată de Biserica Ortodoxă în urmă cu câteva decenii. Unii teologi ortodocși și vechii catolici au sperat pentru o vreme că o unire între cele două Biserici este posibilă. Din păcate, în ultimele două sau trei decenii, vechii-catolici au ales să se îndrepte într-o direcție mai degrabă protestantă, hirotonind femei ca preot și adoptând o tendință liberală în diferite chestiuni de natură etică.

Istoricul bisericesc este în mod necesar interesat de personalitatea lui Döllinger. Prin opera sa, el rămâne unul din cei mai mari istorici bisericești ai secolului al XIX-lea. Este autorul unei teze de doctorat despre euharistie în primele trei secole, a mai multor lucrări despre papalitate în Evul Mediu, unele rămase neterminate, dar mai ales a unor studii împotriva infailibilității papale dogmatizate de Conciliul Vatican I. De asemenea, activitatea sa a inclus contacte cu Ortodoxia. Astfel, Patriarhia Ecumenică a fost invitată să participe la cea de-a doua conferință de la Bonn (1875) care a dus la fondarea Bisericii Vechi-Catolice. Nu este mai puțin adevărat că în perioada tinereții, în operele sale legate de schisma dintre Răsărit și Apus, ca orice catolic fidel liniei Bisericii sale din acea perioadă, Döllinger a atribuit răsăritenilor (ortodocșilor) toată vina pentru schismă. Tot în tinerețe Döllinger a fost interesat de studiul Bisericii primare.

Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda

Frances Andries, Charlotte Methuen, Andrew Spicer (editori), *Doubting Christianity: The Church and Doubt, Studies in Church History 52, Cambridge University Press, 2016, 455 pp., ISBN 798-1-107-18073-4; ISSN 0424-2084*

Societatea (britanică) de Istorie Bisericească publică anual un volum de studii care au fost anterior prezentate în cadrul unor conferințe organizate în diferite universități britanice. Volumul publicat în anul 2016 a fost dedicat temei îndoielii (sau subiectivității) în Biserică și în gândirea teologică. Cuprinde, în afară de Introducere, douăzeci și patru de studii pe această temă, prezentate în două conferințe organizate în iulie 2014 la Universitatea Sheffield și în ianuarie 2015 la Londra. Pentru prima dată, volumul din seria de Studii de istorie bisericească a Societății (britanice) de Istorie Bisericească a fost publicat ca periodic al Presei Universitare Cambridge (Cambridge University Press).

Introducerea (p. 1-16) volumului, semnată de Frances Andrews, unul dintre editori, cuprinde o analiză semantică a noțiunii de îndoială, precum și modul variat în care aceasta a fost abordată în prezentul volum. Primul studiu, semnat tot de Frances Andrews (Universitatea Sf. Andrews), este intitulat *Îndoielnicul Ioan?* (p. 17-48) și se concentrează pe figura Sfântului Ioan Botezătorul în temniță, precum și asupra întrebării pe care el i-a adresat-o Mântuitorului, prin intermediul ucenicilor: este El Cel Care avea să vină? (Matei 11, 2-3). Studiul cuprinde o analiză a modului în care acest verset biblic a fost interpretat în Antichitatea și în Evul Mediu creștin. Părinții Bisericii au avut tendința de a-l exonera